

Proloog

Recherche Amsterdam, 1983

Ergens in juli klop ik op de kamerdeur van recherchechef Kees Sietsma op het hoofdbureau aan de Marnixstraat. Het zouden mijn eerste stappen worden in de wereld van het undercoverwerk, een wereld die op z'n zachts gezegd nog in de kinderschoenen staat. Ik ben extra vroeg van huis gegaan en kom ruim voor halfnegen aan op het bureau, terwijl mijn afspraak pas om negen uur is. Ik heb een goed pak aangetrokken en een stropdas omgedaan, mijn schoenen gepoetst en mijn haren zijn netjes gekamd en zitten strak in de gel. Kees maakt deel uit van een select groepje politie-officieren dat zich bezighoudt met de ontwikkeling van nieuwe undercovermethoden. Hij is inmiddels een autoriteit op dit vlak.

Ik ben pas vier jaar werkzaam bij de politie in Amsterdam en kom eigenlijk toevallig op zijn afdeling terecht. Een collega uit Amsterdam werd voorgedragen voor deze nieuwe rol, maar hij liet het afweten vanwege zijn studie. Een baan als deze was absoluut niet te combineren met een studie, dus ruilden we van plek.

De kamer van Kees bevindt zich op de eerste verdieping tussen alle andere rechercheafdelingen: 'moord en doodslag', 'overvallen' en 'verdovende middelen'. Ik ken deze wereld eigenlijk alleen van boeken, televisie en films, en die films en boeken gaan altijd over georganiseerde criminaliteit aan de andere kant van de wereld. Ik had kortom geen idee wat me te wachten stond.

Als ik een paar keer op de deur klop, gebeurt er niks. Ik schraap

mijn keel, trek mijn kleding recht en doe de deur open. In de kamer brandt alleen een bureaulamp, er stroomt nauwelijks daglicht naar binnen door een enorme boom op de binnenplaats van het hoofdbureau. Er zitten meerdere mensen aan een tafel. Ik kijk Kees aan, maar die gebaart dat ik nog niet welkom ben. Op de terugweg naar de deur voor ik die dichttrek, meen ik een bekend gezicht te zien. Dat van Will Simon van het tv-programma *Opsporing verzocht*, bedenk ik als ik weer op de gang sta. Daar begin ik uit verveling en ongemakkelijkheid uitvoerig de bruine parketvloer te bestuderen. Jaren later heb ik diezelfde vloer in mijn huis laten leggen, omdat ik hem destijds zo mooi vond. Misschien omdat ik er zo lang naar heb gekeken. Of omdat die parketvloer een belangrijk moment in mijn leven markeert.

Ik besluit maar een beetje rond te kijken op mijn nieuwe werkplek. Schuin tegenover de kamer van Kees zit het bureau ‘verdovende middelen’, intern beter bekend als ‘de grote kamer van de snuif’. Ik kom bij een soort balie terecht, met rechts een klapdeurtje dat toegang geeft tot de kamer. Achter de balie staan twee bureaus met daaraan twee enorme adjudanten; de dagelijkse leiders van de bende rechercheurs. Die adjudanten zijn eigenlijk betere poortwachters dan de klapdeurtjes. ‘Waar kom je voor, voor wie kom je, waar gaat het over, moet het nu?’ zijn de standaardvragen. Maar nu ik onder het gezag van Kees val, kan ik zo naar binnen, want ik ben een van hen en zou nog veel met ze gaan samenwerken.

De kamer kijkt uit op de Marnixstraat. Nou ja, in principe dan, want door de vuile vitrage en de walm van sigaretten is er van de buitenwereld niet veel te zien. De vensterbanken staan bovendien vol met ordners en hier en daar in beslag genomen voorwerpen die het zicht verder bemoeilijken. Deze voorwerpen zijn trofeeën van eerdere onderzoeken: opengehakte blokken steen waarin plastic zakken met heroïne verstopt zaten, opiumpijpen, kromgebogen lepels, etuis met injectienaalden en ontsmettingsmiddel, snuifsetjes voor cocaïne, weegschalen, en zo meer.

Achter in de kamer zijn er enkele kleine verhoorkamertjes die met een schuifdeur kunnen worden afgesloten. In een van die kamertjes is een collega ooit nog eens onder schot genomen door een verdachte die zijn pistool had weten mee te smokkelen het bureau in.

In deze ‘grote kamer van de snuif’ zitten wel twintig rechercheurs twee aan twee aan bureaus. Hier wordt iederéén ontvangen: van advocaten, verdachten, getuigen en aangevers tot collega’s aan toe. Een kamer met sfeer, zal ik maar zeggen. Aan de wanden hangen enkele landkaarten met aangekruiste ‘bronlanden’ voor opium en heroïne. De gouden driehoek van Thailand, Laos en Birma (nu Myanmar) en de gouden sikkel van Pakistan en Afghanistan. Turkije was gemarkeerd vanwege zijn belangrijke smokkelroutes over land naar het Oostblok en West-Europa, of via de haven van Istanbul. Colombia in Zuid-Amerika was natuurlijk gemerkt vanwege de cocaïne. Er zijn ook al wat synthetische drugs, zoals lsd en amfetamine of speed, vaak afkomstig uit eigen land (waarover later meer) of het Oostblok. De landkaarten worden afgewisseld met posters van blote vrouwen. Over die naaktfoto’s moet ik nog wel kwijt dat die al snel niet meer mochten. De hoogste baas kwam een paar maanden nadat ik in dienst was ineens de grote kamer binnengelopen en bulderde dat het afgelopen moest zijn met die naakte platen, hij wilde vanaf morgen geen blote doos meer zien. De dag erna waren de posters voor een deel dubbelgevouwen en waren er alleen nog blote borsten te zien. Ja, de rechercheurs van de snuif hielden wel van een geintje. Vanzelfsprekend verdwenen de posters niet veel later helemaal.

Nadat ik een tijdje heb gewacht, mag ik eindelijk bij Kees naar binnen. Daarna gaat het snel. Ik krijg een bureau op zijn kamer toegewezen en draai de hele dag met hem mee. Ineens krijg ik dagelijks te maken met vragen, zoals ‘Gaan we de telefoon van die moordverdachte wel of niet aftappen?’ (onder de knop zetten

of aan het grote oor) en ‘Hoe krijgt het observatieteam de heroïnesmokkelaars uit Pakistan te pakken?’ Ik maak kennis met een geheim netwerk vol informanten, mensen die al in het criminele milieu zitten, vaak zelf ook crimineel zijn en de politie informatie geven. Ze tippen de politie om geld, om een concurrerende crimineel te verlinken en soms om de aandacht van zichzelf af te leiden. Ze worden ‘gerund’ door ervaren rechercheurs. Deze runners hebben allemaal hun eigen informanten. Je zou kunnen zeggen dat ze ieder hun specialiteit hebben. Zo zijn er bijvoorbeeld runners die informanten hebben in de wereld van de Chinese, Turkse of Zuid-Amerikaanse criminaliteit of runners die in contact staan met informanten in de wereld van de overvallers, wapenhandelaren en geweldplegers, weer andere runnen informanten in de sfeer van fraude, oplichting en zwendel. Een gesprek met een informant gebeurt altijd door twee runners samen, vanwege het ‘vier ogen en oren’-principe. Zo kunnen de runners elkaar beschermen, en controleren, zodat geen van hen corrupt wordt of afglijdt in het criminele milieu (ja, dat gebeurt).

In tegenstelling tot informanten worden infiltranten van buitenaf het milieu ingeloodst, het zijn bijna altijd mensen van de politie. Een ‘pseudokoper’ maakt bijvoorbeeld contact met het criminele milieu door interesse te tonen in de koop van illegale waar, zoals partijen cocaïne, xtc, vuurwapens of vals geld. Maar het kan ook gaan om geroofde kostbaarheden, zoals sieraden, horloges, schilderijen of antiek. De langetermijninfiltrant is veel dieper in het criminele milieu doorgedrongen, hij of zij richt zich op het opbouwen van vertrouwensbanden met criminelen, gaat met hen om en raakt met hen – tot op zekere hoogte – bevriend. Zo kan diegene bijvoorbeeld naast criminelen gaan wonen of op dezelfde camping een huisje huren.

Ik krijg de sleutel van de kluiskast waarin alle documentatie is opgeslagen. Kees zegt me alles goed te bestuderen. Er is vrijwel niemand anders die de details van de undercoveroperaties kent,

zegt hij, terwijl daar wel degelijk behoefte aan is. Het plan is nu dat Kees me intern gaat trainen, zodat ik zelf undercoveroperaties kan gaan leiden.

Je kunt het geluk noemen. Ik was op het juiste moment op de juiste plek.

Mijn eerste jaren bij de politie
1975–1983

Mijn eerste lijk

Tijdens mijn stage in Apeldoorn kom ik voor het eerst in aanraking met dode mensen. Natuurlijk wist ik wel dat het erbij hoorde, maar ik had geen idee hoe het echt zou zijn. Ik ben een paar weken in dienst als we de melding krijgen dat iemand zich heeft verhangen met een leren riem aan de takel van een boerderijschuur in het buitengebied. We rijden er met twee auto's naartoe. Best spannend. Hoe moet ik me gedragen, of beter gezegd, hoe ga ik me gedragen? Ik weet het niet en ga het ervaren. Ik neem me voor maar goed te kijken naar mijn ervaren collega's. Als we er zijn, zie ik inderdaad een man aan een takel van de schuur hangen. Hij hangt een flink stuk boven de grond voor de geopende luiken van de bovenverdieping. Wat bezielde deze man om in de strop uit het geopende luik te stappen? De man ziet er bleek en onverzorgd uit en zijn oude kleren zijn te ruim. In zijn broek zie ik een grote natte plek. Hij wiegt zachtjes heen en weer. Een akelig gezicht om een levenloos mens zo te zien bungelen. Er gaat een koude rilling over mijn rug en mijn schouders schokken even. Als ik een zucht slaak, hoor ik een collega vanaf de bovenverdieping van de schuur tegen me praten.

‘Johan, we kunnen hem hier niet zo laten hangen. Ik ga proberen hem los te maken. Pak jij hem goed rond zijn middel vast, zodat hij niet naar beneden dondert als hij loskomt?’ Dat zal dan wel een klus zijn voor stagiaires, denk ik. Ik loop de trap op naar de bovenverdieping en kom achter de hangende man te staan. De andere collega's staan er op hun gemak bij te kijken alsof dit voor

hen allemaal gesneden koek is. Ik wil ook dat gemak uitstralen, maar ik moet wel even slikken en moed vatten om het fysieke contact met deze dode man aan te gaan. Dan pak ik hem goed vast rond zijn middel.

‘Ja, let op, ik krijg hem los,’ roept de collega van boven.

De man schiet uit de strop en ik klem hem steviger vast om hem niet te laten vallen.

‘Burrpp,’ klinkt het ineens uit zijn mond, van schrik val ik met hem achterover. Hij leeft nog, schiet er door me heen.

De collega’s staan erbij te lachen. Een vast grapje, zo blijkt, een soort ‘ontgroening’.

Een paar weken later zie ik weer een lijk, maar dan in een totaal andere context. Ik ben naar een appartementencomplex in de Parkenbuurt gestuurd waar net een schietincident heeft plaatsgevonden. Als mijn collega en ik er aankomen zijn we niet de eersten: er is al een andere eenheid, en ook de recherche en de ambulance zijn er. Op een brancard onder een dekzeil zie ik de contouren van een mens. De hal van de flat zit onder het bloed en de wanden zijn beplakt met stukjes bebloed spul. Het blijken stukjes van het hoofd en de hersenen van de man onder het zeil.

Jee, wat is hier gebeurd, denk ik als ik naar de smeerbeel in de hal staar. Die man onder het zeil moet er wel vreselijk uitzien.

Mijn collega en ik mogen even kijken. Ik aarzel, kijk en buig direct weer terug. Op de plek van zijn hoofd is een bloedige brij te zien, een krater van smurrie, alsof zijn hoofd is geëxplodeerd.

Ik hoor dat de man er die ochtend achter is gekomen dat zijn vrouw vreemdging. Boos is hij naar de flat van de andere man gereden, waar zijn vrouw en haar minnaar op dat moment waren. Hij had een dubbelloops jachtgeweer onder zijn jas verborgen, met de loop omhoog. Om het wapen en de trekker vast te kunnen houden, had hij een gat in zijn jaszak gemaakt. Zo hoefde hij alleen maar het wapen vanonder zijn jas naar voren te laten vallen

en te schieten. Hij had beneden aangebeeld en werd binnengelaten. Toen de lift op de begane grond aankwam en de deuren op het punt stonden open te gaan, kon hij klaarblijkelijk de spanning niet langer verdragen en haalde hij te vroeg de trekker over. Daarbij schoot hij zichzelf onder in de hals, waarop de kogel er aan de bovenkant van het hoofd weer uit kwam. Dat verklaart alle spetters door de hele hal. We zijn een tijdje bezig om alle aangeplakte stukjes hoofd en hersenen van de wanden te plukken en in een loden kistje te stoppen. Dit was bij de les ‘praktisch politieoptreden’ nooit aan de orde geweest, bedenk ik nog.

In de jaren daarna zal ik nog veel dode mensen ontmoeten. Misschien klinkt het gek als ik zeg dat het went. In ieder geval kan ik nu onberoerd kijken naar mensen die besloten hebben zichzelf van het leven te beroven. Of naar junkies die overlijden door een overdosis, of naar criminelen die elkaar overhoopschieten of -steken. Wel denk ik dan steeds dat er weer een mens te vroeg is gestorven, maar het gaat niet meer onder mijn huid zitten. Slechts een enkele keer nog spoken sommige sterfgevallen door mijn hoofd en hart, als het een volkomen onschuldig en onwetend slachtoffer is bijvoorbeeld (daarover later meer).